

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Elin Ek

I kölvattnet av #metoo

Om förtalsdomarna efter #metoo och hur domstolarna bedömt försvarligheten

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Marie Göransson

Termin: VT2022

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRKORTNINGAR	3
1 INLEDNING	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Syfte och frågeställning	5
1.3 Avgränsningar	6
1.4 Metod och material	6
1.5 Forskningsläge	7
1.6 Disposition	8
2 MOTSTÅENDE INTRESSEN	9
2.1 Yttrandefrihet	9
2.2 Rätt till privatliv	10
3 FÖRTAL	11
3.1 Rekvisiten för straffansvar	11
3.2 Ansvarsfrihetsregeln	11
3.2.1 Försvarlighetsbedömningen	12
3.2.2 Bakomliggande skyddsintressen och motiv	12
3.2.3 Sanningsbedömningen	15
3.2.4 Social adekvans	15
4 FÖRTAL KOPPLAT TILL #METOO	16

4.1	#Metoo	16
4.2	Domstolarnas försvarlighetsbedömningar i förtalsmål kopplade till #metoo	16
4.2.1	Allmänt om domarna	17
4.2.2	Vem?	17
4.2.3	När?	19
4.2.4	Varför?	20
5	HUR FÖRHÅLLER SIG DOMSTOLARNAS FÖRSVARLIGHETSBEDÖMNINGAR TILL MOTIVEN I FÖRTALSMÅL KOPPLADE TILL #METOO?	22
5.1	Vem?	22
5.1.1	Den utpekades offentliga ställning	22
5.1.2	Förtrolig krets	24
5.2	När?	25
5.3	Varför?	25
5.3.1	Syfte	25
5.3.2	Bakgrund i #metoo-vågen	26
5.4	Ingen avvägning	27
6	SAMMANFATTANDE DISKUSSION	29
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	31
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	33

Summary

In 2017 women all over the world came together on social media under the hashtag #metoo. The movement spread like wildfire and encouraged women to break the silence and speak up about men's abuse of power and sexual violence toward women. However, several women in Sweden who publicly told their story of sexual harassment or abuse were prosecuted and convicted of defamation. As a result, the #metoo-movement brought new attention to the regulations of defamation.

Regarding defamation there is an exception that leads to discharge from liability if the court find the statement defensible. In the defense assessment the courts weigh one person's freedom of speech against another person's honor and integrity. The legislator does not clarify how "defensible" is to be understood. Therefore, the courts have an extensive room of interpretation. Due to the defamation convictions after #metoo and the new attention the regulation received, it is interesting to investigate how the courts have used the room of interpretation and made the defense assessments in practice. Consequently, the aim of this thesis is to compare how the courts, in defamation cases connected to the #metoo-movement, have made the defense assessments in relation to the motives behind the regulation.

The courts are supposed to take all the circumstances into account in an overall assessment. They should consider when, why and to whom the statement was made. Facts that speak for defensibility are for instance, if the person who the statement is about is a public person or the purpose of the statement was to prevent harm. While a fact that speak against defensibility is if the statement refers to an event far back in time. In the comparison of the motives and the practice, it seems that the courts have not used the room of interpretation to consider circumstances that speak in favor of the defendant. The courts have primarily considered facts that speak *against* defensibility in the assessment.

Sammanfattning

År 2017 förenades kvinnor över hela världen på sociala medier under hashtagen #metoo. Rörelsen spreds som en löpeld och uppmuntrade kvinnor att bryta tystnaden och tala ut om mäns maktmissbruk och sexuella våld mot kvinnor. Emellertid blev flera av kvinnorna, som offentligt berättade deras historia om sexuella trakasserier och övergrepp, åtalade och dömda för förtal. #Metoo-vågen har således bringat ny uppmärksamhet åt förtalsbestämmelsen.

Gällande förtal finns en undantagsregel som medför ansvarsfrihet om uttalandet varit försvarligt. Försvarlighetsbedömningen innebär en avvägning mellan yttrandefrihet och skyddet för rykte och integritet. I lagtexten förtydligas inte vidare vad som menas med "försvarligt", varför ett stort tolkningsutrymme lämnas till domstolarna. I ljuset av förtalsbestämmelsens nya uppmärksamhet efter #metoo-vågen är det intressant att undersöka hur domstolar använt tolkningsutrymmet och gjort försvarlighetsbedömningen i praktiken. Arbetet syftar därför till att undersöka hur avvägningen mellan skyddsintressena enligt motiven ska gå till, i jämförelse med hur den i praktiken görs i förtalsmål kopplade till #metoo.

Försvarlighetsbedömningen ska bestå av en helhetsbedömning av samtliga omständigheter när uppgiften lämnades. Hänsyn ska bland annat tas till när, varför och till vem uttalandet gjorts. Omständigheter som ska vara med i avvägningen är exempelvis om den utpekade är en offentlig person, när i tiden uppgifterna hänför sig till och vad syftet bakom uttalandet varit. I jämförelsen av motiven och de utvalda förtalsmålen verkar domstolarna inte ha använt hela det tolkningsutrymme som finns gällande omständigheter som talar till fördel för den tilltalade. Domstolarna beaktar i princip bara omständigheter som talar *mot* försvarlighet i avvägningen.

Förkortningar

BrB	Brottsbalk (1962:700)
EKMR	Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna
FN	Förenta nationerna
HD	Högsta domstolen
NJA	Nytt juridiskt arkiv
Prop.	Proposition
RF	Regeringsform (1974:152)
SOU	Statens offentliga utredningar
SvJT	Svensk Juristtidning

1 Inledning

1.1 Bakgrund

År 2017 startade #metoo-upproppen i USA och spred sig som en löpeld runt om i världen. Kvinnor förenades på sociala medier och berättade om sina erfarenheter av sexuella trakasserier och övergrepp samt den tystnadskultur som tidigare rått på området.¹ Vågen som sköljde fram över Sverige och världen gjorde att många kvinnor vågade gå ut och berätta sina historier om vad de blivit utsatta för. En del berättade om sina erfarenheter utan att nämna sin förövare, medan andra offentligt namngav personen i fråga.²

Flertalet kvinnor som pekade ut sin påstådda förövare i sociala medier under hashtagen #metoo har emellertid, både i Sverige och i andra länder, polisanmälts och dömts för förtal. På så vis har #metoo-upproppen gjort att förtalsbestämmelsen i 5 kap. 1 § brottsbalken³ återigen hamnat i strålkastarljuset och att debatt har skapats rörande kvinnans frihet att berätta om sexuella trakasserier och övergrepp i förhållande till mäns skydd för rykte och integritet.⁴

I förtalsbestämmelsens andra stycke finns en undantagsregel som möjliggör straffrihet om uttalandet varit försvarligt. Denna försvarlighetsbedömning utgör en avvägning mellan en persons yttrandefrihet och en annan persons ära, men var den här gränsen går är inte helt klart.⁵

---

¹ Jämställdhetsmyndigheten, 'Berättelser från #metoo-upproppen' <www.jamstalldhetsmyndigheten.se/mans-vald-mot-kvinnor/sexuella-trakasserier/berattelser-fran-metoo-upproppen/> (besökt 2022-03-29).

² Wegerstad (2019) s. 35.

³ Benämns hädanefter BrB.

⁴ Wegerstad (2019) s. 35.

⁵ Jareborg m.fl. (2015) s. 98–101.

1.2 Syfte och frågeställning

#Metoo-uppropet har, som beskrivits ovan, riktat ny uppmärksamhet åt förtalsbestämmelsen och skapat frågor om vart gränsen egentligen går mellan en persons yttrandefrihet och en annan persons ära. Med tanke på att försvarlighetsbedömningen medför en komplicerad intresseavvägning är det, i ljuset av förtalsbestämmelsens nya uppmärksamhet efter #metoo-vågen, intressant att undersöka hur domstolar använt tolkningsutrymmet och gjort bedömningen i praktiken.

Särskilt intressant är det att undersöka förtalsmål kopplade till just #metoo. Efter #metoo-rörelsen blev det nämligen omdebatterat i samhället huruvida offer för sexuella trakasserier och övergrep ska få berätta sin historia eller inte, särskilt med tanke på att rörelsen under denna tid influerade kvinnor att offentligt våga berätta sina historier.

Arbetet syftar till att undersöka hur avvägningen mellan skyddsintressena enligt motiven *ska* gå till, i jämförelse med hur den *i praktiken* görs i förtalsmål kopplade till #metoo. I fokus för undersökningen står försvarlighetsbedömningen i 5 kap. 1 § andra stycket BrB.

För att uppnå syftet ska följande huvudfrågeställning besvaras:

- *Hur har domstolarna i praktiken förhållit sig till de skyddsintressena som enligt motiven ska vägas mot varandra i försvarlighetsbedömningen, i förtalsmål kopplade till #metoo?*

För att besvara huvudfrågeställningen kommer även följande underfrågor besvaras:

- *Hur är förtalsbestämmelsen uppbyggd?*
- *Vilka omständigheter ska domstolarna beakta i avvägningen i försvarlighetsbedömningen enligt motiven?*
- *Vilka omständigheter har domstolarna faktiskt tagit hänsyn till i försvarlighetsbedömningen i förtalsmål kopplade till #metoo?*

1.3 Avgränsningar

Med tanke på uppsatsens begränsade omfång fokuserar arbetet på försvarlighet som grund för straffrihet från förtal. Därför ligger fokus i arbetet på försvarlighetsbedömningen. Gällande andra rekvisit för ansvarsfrihet, ansvarsgrunderna för förtal samt möjligheten till ansvarsfrihet genom social adekvans redogörs det endast kortfattat för.

Mot bakgrund av uppsatsens begränsade omfattning analyseras inte heller samtliga förtalsmål kopplade till sexuella trakasserier och övergrepp utan endast de som är direkt kopplade till #metoo. Se nedan hur urvalet gjorts.

1.4 Metod och material

I utredningen av gällande rätt används rättsdogmatisk metod. De traditionella rättskällorna som ingår i den rättsdogmatiska metoden används. Det innefattar framför allt lagtext, förarbetena till brottsbalken, det vill säga prop. 1962:10 och SOU 1953:14, samt praxis. Även juridisk doktrin som lagkommentarer och litteratur används för tolkning och vägledning.⁶

Arbetets fjärde avsnitt redogör för #metoo-rörelsen samt behandlar sex förtalsdomar som är kopplade till #metoo. Med tanke på det begränsade antalet avgöranden på området är det vanskligt att dra generella slutsatser. Domarna som analyseras i uppsatsen bör snarare ses som illustrerande exempel för att öppna en diskussion om försvarlighetsbedömningen och hur den ska tolkas.

Gällande urvalet har förtalsdomar valts ut som är direkt kopplade till #metoo-upproppen, för att uppfylla arbetets syfte. Totalt finns det sju⁷ sådana

---

⁶ Jfr Kleineman (2018) s. 21 och 33–34.

⁷ Södertörns tingsrätt, dom 2018-02-20 i mål nr B 17160-17; Stockholms tingsrätt, dom 2019-12-09 i mål nr B 1755-18; Svea hovrätt, dom 2021-03-24 i mål nr B 8626-19; Svea hovrätt, dom 2021-04-15 i mål B 12848-20; Svea hovrätt, dom 2021-11-29 i mål nr B 260-20; Svea hovrätt, dom 2022-03-03 i mål B 4674-20; Stockholms tingsrätt, dom 2022-03-17 i mål nr B 568-21.

avgöranden. I Linnea Wegerstads artikel *#metoo och de fem förtalsdomarna* från 2019 skriver hon att det vid tiden fanns fem förtalsmål kopplade till #metoo-upproppet.⁸ Efter detta har två nya avgöranden har tillkommit. Emellertid är ett av dessa avgöranden ett tryckfrihetsmål som avgjordes av en jury och således inte innehåller några domskäl.⁹ Med tanke på avsaknaden av domskäl är avgörandet inte intressant för arbetets syfte varför det inte behandlas. Resterande sex förtalsdomar, direkt kopplade till utpekanden under #metoo-upproppen, behandlas i detta arbete. Två av dessa utgör tingsrättsdomar¹⁰ och fyra hovrättsdomar¹¹.

Vad gäller redogörelsen för #metoo-rörelsen används framför allt Jämställdhetsmyndighetens hemsida samt Linnea Wegerstads artikel *#metoo och de fem förtalsdomarna*.

I arbetets femte avsnitt ligger den rättsdogmatiska utredningen till grund för analysen då domstolarnas praktiska tolkning jämförs med de motiv som redogjorts för i den rättsdogmatiska utredningen.

1.5 Forskningsläge

På området yttrandefrihet och dess inskränkningar bör främst nämnas Hans-Gunnar Axberger. Som docent i straffrätt, professor i medierätt, tidigare justitieombudsman, JO, samt tidigare Allmänhetens Pressombudsman, PO, är han framstående på området.¹² Axberger har behandlat ämnet i en mängd litteratur. Bland annat i *Yttrandefrihetsgrundlagarna: Yttrandefrihetens gränser efter 2019 års grundlagsreform* från 2019 och *Nätkränkningar som rättsligt och demokratiskt problem* från 2018.

---

⁸ Wegerstad (2019) s. 35–36.

⁹ Stockholms tingsrätt, dom 2022-03-17 i mål nr B 568–21.

¹⁰ Fallet som avgjordes i Stockholms tingsrätt har överklagats men i skrivande stund ännu inte prövats av hovrätt.

¹¹ Det kan noteras att i samtliga fyra fall gjorde hovrätten ingen egen försvarlighetsbedömning utan fastställde underrättens.

¹² JUNO, 'Hans-Gunnar Axberger' <www.juno-nj-se.ludwig.lub.lu.se/b/experts/HAAX> (besökt 2022-05-10).

På ämnet förtal bör Nils Jareborg, Sandra Friberg, Petter Asp och Magnus Ulväng nämnas. De har författat *Brotten mot person och förmögenhetsbrotten* från 2015 som innehåller ett avsnitt om ärekränkingsbrotten där förtalsbrottets rekvisit djupgående redogörs för.

Vad gäller #metoo har Linnea Wegerstad skrivit artikeln *#metoo och de fem förtalsdomarna* från 2019 där hon uppmärksammar förtalsdomar som kopplas till uttalanden under #metoo. Hon tar upp ”konflikten mellan rätten att berätta om sexuellt våld och rätten att inte bli föremål för ryktesspridning”¹³. Detta arbete skiljer sig från Wegerstads artikel genom att det mynnar ut i en jämförelse mellan domstolarnas försvarlighetsbedömningar och motiven bakom, vilket inte är fallet i artikeln.

1.6 Disposition

I avsnitt två och tre beskrivs gällande rätt på relevanta områden. Avsnitten om yttrandefrihet och rätt till privatliv finns med då det främst är dessa intressen som står mot varandra i försvarlighetsbedömningen, som är central för denna uppsats. I avsnittet om förtal ligger störst fokus på försvarlighetsbedömningen och dess motiv då det är det relevanta för arbetets analys.

I det fjärde avsnittet redogörs det för #metoo-vågen och de utvalda förtalsdomarna som är kopplade till denna rörelse. Här återges hur domstolarna gjort sina försvarlighetsbedömningar och vilka faktorer de tagit hänsyn till. Därefter jämförs domstolarnas försvarlighetsbedömningar med hur bedömningen är tänkt att göras enligt motiven. För att göra texten tydlig och lättillgänglig följer rubrikerna varandra i fjärde och femte avsnittet. Slutligen förs en sammanfattande diskussion med arbetets slutsatser.

---

¹³ Wegerstad (2019) s. 35.

2 Motstående intressen

2.1 Yttrandefrihet

Yttrandefrihet är en av våra mest viktiga och grundläggande principer som innebär en rätt att fritt få yttra sig.¹⁴ Principen återfinns både i regeringsformen (1974:152)¹⁵ i form av övergripande bestämmelser om yttrandefrihet samt mer omfattande reglering i yttrandefrihetsgrundlagen (1991:1469) och tryckfrihetsförordningen (1949:105) gällande yttrandefrihet i vissa medieformer. Yttrandefriheten framgår även av art. 10 EKMR, som är inkorporerad i svensk lag, samt i FN:s deklaration om mänskliga rättigheter.¹⁶

Principen framgår i 2 kap. 1 § 1 p. RF som en frihet för var och en att i tal, skrift, bild, eller på annat sätt meddela upplysningar och uttrycka tankar, åsikter och känslor. Detta skydd är dock inte absolut. Yttrandefriheten får begränsas i den utsträckning som framgår av 2 kap. 21–24 § RF.¹⁷ De olika intressen som är okej att åberopa för att inskränka yttrandefriheten framgår av 23 § och innefattar bland andra en enskilds anseende.

Exakt vad yttrandefriheten omfattar är dock omdiskuterat och inte alltid helt klart. Det är inte formulerat i lagtext hur långt yttrandefriheten sträcker sig eller vart gränsen till yttrandefrihetsbrott som exempelvis ärekränkning går.¹⁸

---

¹⁴ Axberger (2019) s. 15–16.

¹⁵ Benämns hädanefter RF.

¹⁶ Axberger (2019) s. 32 och 36.

¹⁷ Axberger (2019) s. 32.

¹⁸ Axberger (2019) s. 16.

2.2 Rätt till privatliv

Enligt art. 8 EKMR, som är inkorporerad i svensk lag, har var och en rätt till respekt för privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. Detta innefattar ett skydd för en persons rykte och integritet. Artikeln ger var och en ett skydd mot förtal och andra kränkande uppgifter riktade mot en. Denna rättighet ska dock vägas mot yttrandefriheten på så sätt att om ett tillräckligt starkt allmänt intresse föreligger, ska yttrandefriheten ges företräde och skyddet för en persons rykte och integritet i art. 8 får ge vika.¹⁹

---

¹⁹ Danelius (2015) s. 374.

3 Förtal

3.1 Rekvisiten för straffansvar

Förtalsbestämmelsen i 5 kap. 1 § BrB är uppbyggd så att första stycket räknar upp förutsättningar för straffansvar medan andra stycket innehåller en undantagsregel som medför ansvarsfrihet. För straffansvar krävs enligt första stycket att personen lämnar en uppgift som pekar ut någon annan och som därmed utsätter denne för andras missaktning.

Personen som pekas ut måste vara *en fysisk och levande person*.

Utlämnandet av uppgiften måste ske till *annan person* än den utpekade.²⁰

Med *uppgift* avses inte vilket påstående som helst. Påståendet behöver ha en sådan bestämdhet att sanningsbevisning är möjlig. Vidare är en förutsättning för straffansvar att uppgiften är *ägnad att utsätta personen för andras missaktning*. I lagtexten ges två exempel, att peka ut någon som brottslig, eller klandervärd i sitt levnadssätt. Det ska här röra sig om uppgifter som är nedsättande för personens goda namn och rykte på den ort hen lever och inom dennes samhällsgrupp och personkrets.²¹

Huruvida uppgiften är sann har ingen betydelse för frågan om det utgör förtal eller inte.²²

3.2 Ansvarsfrihetsregeln

I 5 kap. 1 § andra stycket BrB finns ett undantag som medför ansvarsfrihet. Bedömningen görs i två steg. Först görs en försvarlighetsbedömning, därefter en sanningsbedömning.²³

---

²⁰ Bexar, Brottsbalk (1962:700) 5 kap. 1 §, Karnov (JUNO) (besökt 2022-04-27).

²¹ Axberger (2018) s. 41.

²² Prop. 1962:10 s. B 144.; Axberger (2019) s. 117–118.

²³ Jareborg m.fl. (2015) s. 98.

3.2.1 Försvarlighetsbedömningen

Försvarlighetsbedömningen utgör en avvägning mellan en persons yttrandefrihet och en annan persons ära.²⁴ För att uttalandet ska vara försvarligt krävs antingen att uppgiftslämnaren varit skyldig att uttala sig eller att det varit försvarligt med hänsyn till omständigheterna. Med *skyldig att uttala sig* avses juridisk skyldighet som föreligger exempelvis vid polisförhör, vittnesmål samt förhör eller utredningar inför myndighet eller domstol.²⁵ Det som är intressant för denna uppsats är däremot försvarlighet med hänsyn till omständigheterna i övrigt. Kvinnor som offentligt berättar om sina upplevelser av sexuellt våld och pekar ut sin förövare har nämligen inte varit skyldiga att uttala sig i lagens mening.

I lagtexten anges inte mer specifikt vilka situationer som ska räknas som försvarliga. Lagrådet menade vid brottsbalksreformen att det skulle vara näst intill omöjligt att åstadkomma en klar vägledning om exakt vilka uttalanden som ska anses försvarliga och inte.²⁶ Denna öppna formulering av lagtexten öppnar upp för tolkning av domstolarna och en skönsmässig avvägning mellan de olika skyddsintressena godtas i stor utsträckning.²⁷

Vilka omständigheter domstolarna ska ta hänsyn till enligt motiven och hur försvarlighetsbedömningen ska göras beskrivs nedan.

3.2.2 Bakomliggande skyddsintressen och motiv

De bakomliggande motiven till försvarlighetsbedömningen är att skydda olika intressen som ska beaktas i avvägningen. Det främsta skyddsintresset som ska beaktas i avvägningen mot en persons ära är *yttrandefrihet*. I Sverige har vi en långtgående yttrandefrihet, vilket är en grundpelare i vårt

---

²⁴ Prop. 1962:10 s. B 144.

²⁵ Jareborg m.fl. s. 98; Bäcklund m.fl., Brottsbalken (1 dec. 2021, Version 19, JUNO), kommentar till 5 kap. 1 § under rubriken Skyldighet att uttala sig eller försvarligt att lämna uppgifter.

²⁶ Prop. 1962:10 s. B 423; jfr även SOU 1953:14 s. 204.

²⁷ Prop. 1962:10 s. B 142; Jareborg m.fl. (2015) s. 97.

demokratiska samhälle. I ett sådant samhälle måste det finnas utrymme för debatt. Både politiska, kulturella, samhällsliga och vetenskapliga frågor måste få diskuteras offentligt, trots att det kan innebära kritik mot enskilda personer.²⁸ I vissa situationer är det tydligt att intresset av att offentligt lämna ut uppgifter om andra personer är viktigare än deras intresse av att ha ett orubbat anseende.²⁹ I ett betänkande kallas detta ”den allmänt erkända kritikrätten”³⁰. Denna rätt innebär att offentliga eller inflytelserika personer så som politiker, makthavare, konstnärer och artister måste tåla en mer långtgående kritik för att den offentliga debatten och granskningen inte ska dö ut.³¹ Exempelvis ansåg HD i NJA 2003 s. 567 att det fanns ett allmänintresse i att en partiledare för ett riksdagsparti skulle medverka i en pornografisk film. Detta med tanke på personens position i samhället. HD menade därför att det varit försvarligt att lämna sådan uppgift.³² Likväl finns det ingen *allmän* rätt att publicera uppgifter om en känd person. Enligt doktrin måste uppgiften vara relevant.³³

Ett område där yttrandefriheten ska vara särskilt vidsträckt är inom yrkesmässig nyhetsförmedling.³⁴ Det finns ett starkt allmänintresse i att nyhetsförmedlingen ska vara fullständig och vederhäftig och detta intresse väger ofta tyngre än skyddet för den enskildes anseende.³⁵

Försvarlighetbedömningen ska göras utifrån samtliga omständigheter som föreligger när uppgiften lämnas.³⁶ I detta led tas inte hänsyn till om uppgiften är sann eller inte. I stället ska domstolen utgå ifrån att uppgiften är sann när de bedömer om uttalandet är försvarligt.³⁷

---

²⁸ Prop. 1962:10 s. B 144; Jareborg m.fl. (2015) s. 97.

²⁹ Jareborg m.fl. (2015) s. 97.

³⁰ SOU 1972:88 s. 35.

³¹ SOU 1972:88 s. 35; Axberger (2019) s. 124.

³² Däremot var uppgiften inte sann och skälig grund ansågs inte finnas varför den tilltalade trots försvarlighet dömdes för förtal; Se NJA 2003 s. 567.

³³ Axberger (2019) s. 123–124.

³⁴ Prop. 1962:10 s. B 144; Jareborg m.fl. (2015) s. 97 och 99.

³⁵ Prop. 1962:20 s. B 144.

³⁶ Nilsson, Brottsbalk (1962:700) 5 kap. 1 §, avsnitt 2.3.3 Försvarlighet, Lexino 2021-01-01 (JUNO).

³⁷ Axberger (2019) s. 122–123.

Hänsyn ska i försvarlighetsbedömningen alltid tas till syftet bakom uppgiftslämnandet.³⁸ Exempelvis kan syftet att förebygga skada eller smitta hos någon annan göra ett kränkande uttalande försvarligt.³⁹ I ett förarbete till Brottsbalken nämns ett rättsfall där det ansågs försvarligt att lämna nedsättande uppgifter om en person för att förhindra att en annan person skulle smittas av en sjukdom.⁴⁰

Vid försvarlighetsbedömningen ska därutöver hänsyn tas till hur allvarligt påståendet är och hur tydligt personen i fråga pekats ut. Ju allvarligare beskyllning och tydligare utpekande desto mer krävs för att uttalandet ska anses försvarligt.⁴¹ Om uppgifterna hänför sig till långt tillbaka i tiden ska det tala *mot* försvarlighet. Exempelvis kan det utgöra förtal att lämna uppgift om en brottmålsdom från långt bak i tiden. Medan uppgiftslämnande om en aktuell dom lättare kan motiveras som försvarlig.⁴²

Huruvida lämnandet av uppgiften varit försvarligt eller inte beror även på till vem uttalandet gjorts. Ett kränkande uttalande kan anses försvarligt på den grund att det gjorts i ett mindre sammanhang inom en förtrolig krets. Enligt förarbetena behöver nämligen yttrandefriheten vara mer vidsträckt inom familjen eller inom annan krets av närstående.⁴³ Vid denna bedömning ska beaktas om uppgiftslämnaren borde ha avstått från att uttala sig med hänsyn till risken att uppgifterna skulle spridas utanför den förtroliga kretsen.⁴⁴

---

³⁸ Nilsson, Brottsbalk (1962:700) 5 kap. 1 §, avsnitt 2.3.3 Försvarlighet, Lexino 2021-01-01 (JUNO).

³⁹ Jareborg m.fl. (2015) s. 99.

⁴⁰ SvJT 1944 rf. s. 71; SOU 1953:14 s. 204.

⁴¹ NJA 1987 s. 285; Nilsson, Brottsbalk (1962:700) 5 kap. 1 §, avsnitt 2.3.3 Försvarlighet, Lexino 2021-01-01 (JUNO).

⁴² SOU 1953:14 s. 190; Jareborg m.fl. (2015) s. 100.

⁴³ Prop. 1962:10 s. B 144.

⁴⁴ Prop. 1962:10 s. B 144–145.

Hur avvägningen ska göras måste, enligt förarbetena, påverkas av de samhällsvärderingar som råder vid tiden. Således ska bedömningen göras i ljuset av eventuella förändringar i samhällets värderingar.⁴⁵

3.2.3 Sanningsbedömningen

Om domstolen i en försvarlighetsbedömning kommer fram till att uppgiftslämnaren varit *skyldig att uttala sig* eller uttalandet av annan anledning varit *försvarligt* med hänsyn till omständigheterna ska en sanningsprövning göras.⁴⁶ Enligt 5 kap. 1 § andra stycket BrB prövas om uppgiften varit *sann* eller uppgiftslämnaren haft *skälig grund* för den. Först om både försvarlighets- och sanningskravet är uppfyllt ska personen undgå ansvar.

3.2.4 Social adekvans

Ansvarsfriande omständigheter kan föreligga trots att uppgiften inte varit sann eller personen inte haft skälig grund för den. I sådana fall ska personen undgå ansvar på grund av *social adekvans*. Särskild hänsyn ska i sådana fall tas till uttalandets syfte. Syften som kan föranleda ansvarsfrihet på grund av social adekvans är till exempel att påvisa missförhållanden eller motverka ryktesspridning. Social adekvans blir relevant först om uttalandet uppfyller försvarlighetskravet men inte sanningskravet.⁴⁷

---

⁴⁵ Prop. 1962:10 s. B 142.

⁴⁶ Prop. 1962:10 s. A 3–4.

⁴⁷ Jareborg m.fl. (2015) s. 102.

4 Förtal kopplat till #metoo

4.1 #Metoo

Begreppet “Me too” myntades redan 2006 av den amerikanska medborgarrättsaktivisten Tarana Burke i ett försök att stötta svarta kvinnor som utsatts för sexuellt våld. I oktober 2017 blev begreppet allmänt känt när det uppdagades att en amerikansk filmproducent i årtionden trakasserat kvinnor utan konsekvenser. Skådespelerskan Alyssa Milano skapade då hashtaggen #metoo genom att på Twitter uppmana alla som varit med om sexuella övergrepp att berätta sin historia under denna hashtag. De övergrepp som omfattas av hashtaggen sträcker sig från sexuella trakasserier till dödligt våld. Rörelsen spred sig över hela världen, inklusive Sverige, och uppmuntrade kvinnor att bryta tystnaden om mäns maktmissbruk och sexuella trakasserier och övergrepp mot kvinnor. Här skapades egna hashtaggs för olika branscher och samhällsgrupper där människor vittnade om sexuella trakasserier och övergrepp inom dessa grupper.⁴⁸

4.2 Domstolarnas försvarlighetsbedömningar i förtalsmål kopplade till #metoo

I följande avsnitt återges hur domstolarna i förtalsmålen kopplade till #metoo gjort sina försvarlighetsbedömningar. Av skrivtekniska skäl och för att texten ska vara lättillgänglig benämns domarna ”mål A”⁴⁹, ”mål B”⁵⁰, ”mål C”⁵¹, ”mål D”⁵², ”mål E”⁵³ och ”mål F”⁵⁴.

---

⁴⁸ Jämställdhetsmyndigheten, 'Berättelser från #metoo-uppropen' <www.jamstalldetsmyndigheten.se/mans-vald-mot-kvinnor/sexuella-trakasserier/berattelser-fran-metoo-uppropen/> (besökt 2022-03-29).

⁴⁹ Södertörns tingsrätt, dom 2018-02-20 i mål nr B 17160–17.

⁵⁰ Stockholms tingsrätt, dom 2019-12-09 i mål nr B 1755–18.

⁵¹ Svea hovrätt, dom 2021-03-24 i mål nr B 8626–19.

⁵² Svea hovrätt, dom 2021-04-15 i mål nr B 12848–20.

⁵³ Svea hovrätt, dom 2021-11-29 i mål nr B 260–20.

⁵⁴ Svea hovrätt, dom 2022-03-03 i mål nr B 4674–20.

4.2.1 Allmänt om domarna

Gemensamt för de sex förtalsmål som diskuteras i denna uppsats är att de rör kvinnor som i samband med #metoo-upproppen publicerat uppgifter som beskyller en man för sexuella trakasserier eller övergrepp. Domstolen ansåg i samtliga fall att uppgiftslämnandet varit oförsvarligt och alla sex kvinnor dömdes således för förtal.⁵⁵

En av domarna i fråga innehåller ingen försvarlighetsbedömning i domskälen trots den tilltalades invändning om att uttalandet varit försvarligt. Domstolen konstaterar i stället endast kort att kvinnan i fråga inte polisanmält den utpekade för något sexualbrott och att det inte heller förelegat andra omständigheter som utgör rimlig grund uppgiftslämnandet.⁵⁶

Resterande fem domar innehåller omfattande försvarlighetsbedömningar i domskälen. Domstolen börjar i samtliga fall med att konstatera att man mot intresset av att ingen ska utsättas för kränkande uttalanden ska väga den vidsträckta yttrandefrihet som var och en åtnjuter.⁵⁷

Nedan beskrivs vilka omständigheter domstolarna tagit hänsyn till i sina försvarlighetsbedömningar.

4.2.2 Vem?

Som beskrivits ovan⁵⁸ är en av faktorerna som domstolarna ska beakta *vem* det är som pekats ut. Är personen offentlig ska det tala för försvarlighet eftersom dessa enligt förarbetena ska tåla mer djupgående granskning och kritik.

---

⁵⁵ Södertörns tingsrätt, dom 2018-02-20 i mål nr B 17160–17; Stockholms tingsrätt, dom 2019-12-09 i mål nr B 1755–18; Svea hovrätt, dom 2021-03-24 i mål nr B 8626–19; Svea hovrätt, dom 2021-04-15 i mål B 12848–20; Svea hovrätt, dom 2021-11-29 i mål nr B 260–20; Svea hovrätt, dom 2022-03-03 i mål B 4674–20.

⁵⁶ Södertörns tingsrätt, dom 2018-02-20 i mål nr B 17160–17 s. 5.

⁵⁷ Stockholms tingsrätt, dom 2019-12-09 i mål nr B 1755–18; Svea hovrätt, dom 2021-03-24 i mål nr B 8626–19; Svea hovrätt, dom 2021-04-15 i mål B 12848–20; Svea hovrätt, dom 2021-11-29 i mål nr B 260–20; Svea hovrätt, dom 2022-03-03 i mål B 4674–20.

⁵⁸ Se avsnitt 3.3.2.

I både mål B och mål F konstateras i domskälen att det rör sig om en offentlig person som blivit utpekad. I mål F skriver domstolen att mannen i fråga är en ”offentlig och mycket känd person”⁵⁹. Trots detta menar domstolen inte att detta ska tala för försvarlighet. De skriver att hans ställning i offentligheten inte varit sådan att utpekandet blir försvarligt.⁶⁰ I mål B skriver domstolen att mannen i fråga är en erfaren journalist och opinionsbildare som skriver för en av Sveriges största tidningar. Domstolen konstaterar därför att han ska tåla en mer kritisk granskning. Dock menade domstolen att hans offentliga ställning inte är att likna vid en ledande politikers och att uttalandet inte haft någon koppling till hans yrkesroll, varför yttrandet inte är försvarligt på grund av den utpekades offentlighet.⁶¹

I mål F diskuterade domstolen även i ett annat sammanhang vad det kunde få för betydelse att den utpekade har en offentlig ställning i samhället. De konstaterade att eftersom den utpekade är offentlig måste det varit självklart för kvinnan att det förelegat en risk att hennes uttalande kunde spridas utanför det forum hon publicerat uppgifterna i.⁶²

I mål D⁶³ konstaterar domstolen att det *inte* är fråga om offentlig person och i resterande fall⁶⁴ nämner domstolen ingenting i sin försvarlighetsbedömning om huruvida den utpekade är offentlig eller inte.

En annan omständighet domstolarna ska ta hänsyn till i sin försvarlighetsbedömning är vem uppgiften har lämnats till. Vid bedömningen av om uttalandet varit försvarligt för att det lämnats till en förtrolig krets ska hänsyn tas till risken att uppgifterna skulle spridas vidare utanför denna krets. I de aktuella målen gjordes uttalandena tillgängliga för

---

⁵⁹ Svea hovrätt, dom 2022-03-03 i mål B 4674–20 s. 15.

⁶⁰ Svea hovrätt, dom 2022-03-03 i mål B 4674–20.

⁶¹ Stockholms tingsrätt, dom 2019-12-09 i mål nr B 1755–18.

⁶² Svea hovrätt, dom 2022-03-03 i mål B 4674–20.

⁶³ Svea hovrätt, dom 2021-04-15 i mål B 12848–20.

⁶⁴ Svea hovrätt, dom 2021-11-29 i mål nr B 260–20. Svea hovrätt, dom 2021-03-24 i mål nr B 8626–19.

mellan 200 och tiotusentals personer. Inte i något av fallen ansåg domstolarna att det rörde sig om en förtrolig krets.⁶⁵ I mål E publicerades uppgifterna på ett slutet Instagramkonto med cirka 200 följare. I försvarlighetsbedömningen nämnde domstolen ingenting om huruvida uppgifterna kan anses ha lämnats inom en förtrolig krets eller inte.⁶⁶ I mål F⁶⁷ gjordes uttalandet i en hemlig Facebookgrupp med cirka 600 medlemmar. Domstolen menade att det översteg vad som kan anses vara en förtrolig krets. Dessutom konstaterade domstolen att det måste varit självklart för kvinnan att uppgifterna riskerades att spridas utanför Facebookgruppen, med tanke på den utpekades offentliga ställning i samhället. En nämndeman anmälde emellertid en avvikande mening. Hon menade att det inte var styrkt att den tilltalade insåg att det fanns en risk att hennes uppgifter skulle spridas. Hon instämde dock att ett uttalande med 600 mottagare i sig inte utgör uppgiftslämnande till en förtrolig krets. Samtidigt betonar hon att medlemmarna i gruppen ”haft en tydlig samhörighet sinsemellan”⁶⁸ och att det ska vara av betydelse i bedömningen.⁶⁹

4.2.3 När?

I avvägningen ska enligt motiven även hänsyn tas till hur långt tillbaka i tiden uppgiften hänför sig till. I mål B konstaterar domstolen att den påstådda händelsen ligger långt tillbaka i tiden och väger därför in detta i bedömningen till nackdel för den tilltalade.⁷⁰ I resterande mål nämner domstolarna inte i sin försvarlighetsbedömning om anklagelsen har sin grund långt tillbaka i tiden eller inte. I mål D⁷¹ inträffade den påstådda händelsen bara månader före uttalandet och i mål F⁷² några år innan

---

⁶⁵ Stockholms tingsrätt, dom 2019-12-09 i mål nr B 1755–18; Svea hovrätt, dom 2021-03-24 i mål nr B 8626–19; Svea hovrätt, dom 2021-04-15 i mål B 12848–20; Svea hovrätt, dom 2021-11-29 i mål nr B 260–20; Svea hovrätt, dom 2022-03-03 i mål B 4674–20.

⁶⁶ Svea hovrätt, dom 2021-11-29 i mål nr B 260–20.

⁶⁷ Svea hovrätt, dom 2022-03-03 i mål B 4674–20.

⁶⁸ Svea hovrätt, dom 2021-11-29 i mål nr B 260–20 s. 22.

⁶⁹ Svea hovrätt, dom 2022-03-03 i mål B 4674–20.

⁷⁰ Stockholms tingsrätt, dom 2019-12-09 i mål nr B 1755–18.

⁷¹ Svea hovrätt, dom 2021-04-15 i mål B 12848–20.

⁷² Svea hovrätt, dom 2022-03-03 i mål B 4674–20.

uttalandet, men domstolarna väger inte in det i bedömningen, varken som för- eller motargument för försvarlighet.

4.2.4 Varför?

Hänsyn ska i bedömningen tas till syftet bakom uttalandet. I samtliga mål⁷³ anges vad syftet bakom uttalandet varit. Genomgående är det tre syften som anges. Att kunna ventilera och bearbeta det personen utsatts för, att förebygga skada genom att varna andra eller att uppmärksamma strukturella missförhållanden. I försvarlighetsbedömningarna har domstolarna nämnt syftet bakom det aktuella uttalandet men inte i något fall har syftet faktiskt ansetts tala för försvarlighet. Domstolarna argumenterar i samtliga fall att syftet med uttalandet hade kunnat uppfyllas genom att i stället lämna uppgifterna till en mindre krets, exempelvis till familj, polis eller terapeut, eller till en stor grupp människor men utan att peka ut den påstådda gärningsmannen.⁷⁴ Ett särskilt syfte som, enligt motiven, ska tala för försvarlighet är intresset av att varna andra för att förebygga skada eller smitta. Inte heller detta syfte har ansetts medföra försvarlighet i de aktuella förtalsmålen, trots att det uttryckligen anges som syfte i flera av målen.⁷⁵

Samtliga uttalanden i de aktuella förtalsmålen är gjorda i samband med #metoo-vågen. Ett exempel på att rörelsen haft betydelse för uttalandena ser vi i mål E. Den tilltalade anger att hon gjorde uttalandet under #metoo för att berätta hennes historia och vad hon utsatts för. Domstolen avfärdar återigen detta med argumentet att en kan berätta sin historia utan att peka ut en person som gärningsman.⁷⁶ I mål B anger den tilltalade att uttalandet gjordes vid #metoo-rörelsens genombrott när hon märkte att tystnadskulturen kring mäns maktmissbruk och sexuella våld gentemot

---

⁷³ Det vill säga samtliga mål som har en försvarlighetsbedömning.

⁷⁴ Jfr Stockholms tingsrätt, dom 2019-12-09 i mål nr B 1755–18; Svea hovrätt, dom 2021-03-24 i mål nr B 8626–19; Svea hovrätt, dom 2021-04-15 i mål B 12848–20; Svea hovrätt, dom 2021-11-29 i mål nr B 260–20; Svea hovrätt, dom 2022-03-03 i mål B 4674–20.

⁷⁵ Se Stockholms tingsrätt, dom 2019-12-09 i mål nr B 1755–18 s. 12; Svea hovrätt, dom 2021-04-15 i mål B 12848–20 s. 6 och 8.

⁷⁶ Svea hovrätt, dom 2021-11-29 i mål nr B 260–20.

kvinnor höll på att brytas.⁷⁷ Inte i något fall tog domstolarna emellertid i avvägningen hänsyn till att den tilltalade gjort uttalandet i samband med #metoo-rörelsen och för att bidra till denna.

Domstolarna framför att det är en självklarhet att det är av stort samhällsintresse att diskutera frågor om sexuella trakasserier och övergrepp och att det både kan och bör göras.⁷⁸ I ett fall framför domstolen att #metoo-rörelsen uppmärksammade dessa frågor och resulterade i positiv utveckling. Domstolen inhämtade, gällande #metoo, ett utlåtande från en professor i genusvetenskap. Hon angav bland annat att namngivningar spelat en stor roll för #metoo-rörelsen på så sätt att när namngivningar började ske tog rörelsen fart världen över. Trots detta menade domstolen att rörelsen inte utan vidare kan rättfärdiga utpekandet av enskilda personer, bedömningen måste utgå ifrån de specifika omständigheterna i varje fall.⁷⁹

---

⁷⁷ Stockholms tingsrätt, dom 2019-12-09 i mål nr B 1755–18.

⁷⁸ Stockholms tingsrätt, dom 2019-12-09 i mål nr B 1755–18; Svea hovrätt, dom 2021-04-15 i mål B 12848–20.

⁷⁹ Stockholms tingsrätt, dom 2019-12-09 i mål nr B 1755–18 s. 13.

5 Hur förhåller sig domstolarnas försvarlighetsbedömningar till motiven i förtalsmål kopplade till #metoo?

5.1 Vem?

5.1.1 Den utpekades offentliga ställning

Om den som pekas ut är offentlig ska det i avvägningen tala *för* försvarlighet. Som beskrivits ovan konstaterade dock domstolarna i två fall att den utpekade var en offentlig person, men beaktade *inte* detta som något positivt i försvarlighetsbedömningen. Det framgår i både doktrin och förarbeten från 70-talet att det inte bara är politiker som ska finna sig i att utsättas för kritisk granskning utan även personer som är kända av annan anledning.⁸⁰ Således torde det inte överensstämma med motiven att avfärda försvarlighet med motiveringen att det rör sig om en offentlig person men som inte är en ledande politiker. Vidare säger domstolen att uttalandet inte haft koppling till den utpekades yrkesroll vilket gör uttalandet oförsvarligt. Detta kan ifrågasättas då det enligt praxis inte behöver ha någon direkt koppling till personens yrkesroll. Som nämnts tidigare framkom i NJA 2003 s. 567 uppgifter om att en politiker skulle medverka i en pornografisk film. Uttalandet ansågs försvarligt trots att det inte hade med personens yrkesroll att göra. HD ansåg, med tanke på personens ställning i samhället, att det fanns allmänintresse i uppgifterna. Mot bakgrund av detta kan domstolarnas bedömning kritiseras och det kan diskuteras om de verkligen gjort avvägningen som den enligt motiven varit tänkt. Detta då de i avvägningen

---

⁸⁰ Se avsnitt 3.2.2.

inte värderat det faktum att den utpekade varit en offentlig person som något som talar *för* försvarlighet.

I mål F tog domstolen däremot hänsyn till att den utpekade var offentlig i bedömningen av om den tilltalade insett att det förelegat en risk att uppgifterna skulle spridas vidare eller inte. Domstolen konstaterade att det måste varit självklart för kvinnan att det förelegat en risk att hennes uttalande kunde spridas utanför det forum hon publicerat uppgifterna i, just eftersom den utpekade är en offentlig person. Detta är något som talar *mot* försvarlighet. Således kan domstolens resonemang förstås som att det faktum att den utpekade haft en offentlig ställning vägdes in som något negativt för försvarligheten i stället för positivt. Här blir innebörden för den tilltalade kvinnan tvärtemot hur det är tänkt enligt motiven att bedömningen ska påverkas av att den utpekade är en offentlig person.

I två mål diskuterar domstolen inte alls huruvida det rör sig om en offentlig person eller inte. Detta kan tolkas som att det är klart att det inte är fråga om en känd person som pekats ut. I ett mål handlar utpekandet dock om en person med förtroendeuppdrag inom ett parti, det vill säga en politiker.⁸¹ Domstolen diskuterar här inte över huvud taget om han är offentlig eller inte, trots att politiker tas upp i doktrin och förarbeten som ett typexempel på personer som är offentliga och därför ska tåla granskning och nedsättande uppgifter i större utsträckning. I ett annat mål arbetar den utpekade, enligt den tilltalade, som ”hyllad film och TV-regissör”⁸². Även i detta fall hade en kunnat tänka sig att den utpekade på grund av sitt yrke är en sådan offentlig person som ska tåla mer utan att uttalandet blir oförsvarligt. Emellertid har domstolen inte heller i detta fall resonerat kring om det är en offentlig person eller inte. Vart gränsen går för *offentlig* person verkar inte vara helt klar, men kritik kan riktas mot domstolen för att inte över huvud taget diskutera om de utpekade kan anses offentliga.

---

⁸¹ Svea hovrätt, dom 2021-11-29 i mål nr B 260–20 s. 7.

⁸² Svea hovrätt, dom 2021-03-24 i mål nr B 8626–19 s. 6.

Sammanfattningsvis kan konstateras att den utpekades offentliga ställning inte talat för försvarlighet i praktiken. Att yttrandefriheten ska gå före enskilda personers skydd för kränkande uttalanden när det rör uttalanden av allmänintresse om personer med offentlig ställning verkar inte vidmakthållas i praktiken. Motiven bakom försvarlighetsbedömningen verkar således i rättstillämpningen inte följas i mål kopplade till #metoo.

5.1.2 Förtrolig krets

Domstolarna ansåg inte att något av uttalandena omfattades av den i princip oinskränkta yttrandefriheten som ska råda i en persons *förtroliga krets*. I ett mål var dock en nämndeman skiljaktig. Hon instämde i och för sig att en spridning till 600 personer i sig inte utgör uppgiftslämnande till en förtrolig krets. Dock menade hon att det är av betydelse om mottagarna har liknande bakgrund och intressen som uppgiftslämnaren. Sammantaget ansåg nämndemannen därför att uttalandet varit försvarligt.

Det kan diskuteras om den förtroliga kretsen bör ha vidgats i dessa mål likt den skiljaktiga nämndemannens resonemang. Samtliga uttalanden gjordes i samband med en världsomfattande rörelse som uppmuntrade kvinnor att tala ut om övergrepp de utsatts för. Det kan således diskuteras om domstolarna borde ha tagit hänsyn till detta om mottagarna exempelvis också var kvinnor som utsatts för mäns sexuella våld och vill ha stöttning i det.

Mot bakgrund av detta kan det ifrågasättas varför det i mål E inte förs något resonemang alls av domstolen huruvida det är en förtrolig krets eller inte. Om en skiljaktig nämndeman ansåg att ett uttalande till 600 personer kan vara försvarligt med tanke på mottagarnas liknande intressen och bakgrund hade samma resonemang möjligtvis kunnat föras vid en mottagarkrets på 200 personer. Detta särskilt med tanke på att följarna enligt den tilltalade har liknande bakgrund och intressen då i princip alla tillhör samma politiska parti. Det är möjligt att 200 personer ändå skulle vara för många för att uttalandet ska skyddas av den oinskränkta yttrandefriheten inom en förtrolig

krets, men återigen nämner domstolen inte ens en omständighet som hade kunnat tala för försvarlighet.

5.2 När?

Om uttalandet rör en händelse långt bak i tiden ska det enligt motiven tala *mot* försvarlighet. Detta borde motsatsvis betyda att om uppgifterna hänför sig till en händelse som nyligen inträffat ska det tala *för* försvarlighet. I en dom där händelsen påstås ha inträffat långt tillbaka i tiden beaktar domstolen det som något som talar mot försvarlighet. I domarna där det däremot tydligt framgår att den påstådda händelsen ska ha inträffat nyligen beaktar domstolarna inte detta över huvud taget i bedömningen. Således beaktas denna omständighet av domstolarna endast om det är till nackdel för den tilltalade, inte till fördel.

5.3 Varför?

5.3.1 Syfte

I de relevanta förtalsdomarna har domstolarna inte ansett att något av de syften som anges föranleder försvarlighet. Syftet att förebygga skada eller smitta ska, enligt motiven, särskilt beaktas i försvarlighetsbedömningen. Detta syfte ska kunna föranleda försvarlighet. I förtalsmål kopplade till #metoo verkar emellertid detta inte vara fallet. Domstolarna har inte i något fall vägt in till den tilltalades fördel att uttalandet gjorts för att varna eller skydda andra från liknande händelser. I stället menade domstolarna att oavsett om den tilltalade ville bearbeta sitt trauma, bidra till #metoo-rörelsen eller förebygga skada hos andra hade syftet kunnat uppfyllas utan att peka ut den påstådda gärningsmannen eller genom att lämna uppgiften inom en förtrolig krets.

Eftersom domstolarna inte vägt in syftet att förebygga skada som något positivt för den tilltalade i försvarlighetsbedömningen kan de således kritiseras för att inte ha följt motiven. Hur ska en kunna tillvarata intresset

av att förebygga skada om gärningsmannen inte får pekas ut? Att dela med sig av sin historia utan att peka ut någon torde inte hindra att andra utsätts för liknande saker. Även här blir det således tydligt att domstolarna inte beaktar omständigheter som faktiskt kan föranleda försvarlighet utan endast tar hänsyn till omständigheter som talar *mot* försvarlighet.

I avvägningen ska domstolen dessutom ta hänsyn till hur samhällsvärderingar förändrats i samhället och göra avvägningen i ljuset av detta. Sedan förtalsbestämmelsen och dess förarbeten kom, har frågan om jämställdhet och att motverka mäns sexuella trakasserier och övergrepp mot kvinnor uppmärksammas och blivit en alltmer aktuell fråga. Inte minst genom #metoo-vågen 2017. Mot bakgrund av detta kan en tänka sig att beaktning ska tas till sexualbrottsoffers intresse i att få bearbeta sin historia. Domstolarna verkar tvärtom beakta den omständighet att kvinnan lämnar uppgifter om ett så allvarligt brott som sexualbrott som något som talar *mot* försvarlighet. Här kan diskuteras huruvida domstolarnas resonemang är i enlighet med motiven. Å ena sidan ska hänsyn, enligt motiven, tas till hur allvarligt beskyllandet är. Å andra sidan ska avvägningen göras i enlighet med samhällsutvecklingen och samhällsintressen som anses viktiga vid tidpunkten för uttalandet.

5.3.2 Bakgrund i #metoo-vågen

Domstolarna ska, enligt motiven, göra försvarlighetsbedömningen mot bakgrund av det sammanhang uttalandet görs i. Hur avvägningen görs och vad som väger tungt ska enligt motiven även påverkas av samhälleliga värderingar och utvecklingen av dessa.

I de aktuella förtalsdomarna gjordes samtliga uttalanden i samband med den världsomfattande #metoo-vågen som uppmuntrade till att bryta tystnaden och tala ut om mäns sexuella trakasserier och övergrepp mot kvinnor. Således fanns vid tiden ett stort samhällsintresse av att uppmärksamma sexuellt våld. Domstolarna ska väga in denna bakgrund till uttalandena i sin avvägning. I rättstillämpningen verkar domstolarna dock inte ha beaktat

detta i någon större mån. Stockholms tingsrätt säger att de förstår vikten av att namnge förövarna i #metoo-rörelsen. Trots detta påverkas försvarlighetsbedömningarna inte i någon av fallen av att uttalandena har bakgrund i rörelsen. Domstolarnas resonemang kan förstås som att offentligt utpekande inte är försvarligt oavsett bakgrund, syfte eller samhällsintresse. En kan då ställa sig frågan hur individer hade kunnat bidra till rörelsen utan offentliga utpekanden, särskilt med tanke på att det visat sig att namngivningen drog till sig uppmärksamhet och bidrog till rörelsens stora spridning. Hur stor spridning rörelsen hade fått utan namngivande är dock inte klart.

Det kan sammanfattningsvis ifrågasättas om inte försvarligheten i större utsträckning borde ha bedömts i ljuset av #metoo-vågen och vikten av namngivning för rörelsens spridning. Särskilt med tanke på det stora samhällsintresse som fanns i att uppmärksamma sexuella trakasserier och övergrepp som ett jämställdhetsproblem.

5.4 Ingen avvägning

Trots den tilltalades invändning att uttalandet varit försvarligt återfinns ingen försvarlighetsbedömning i en av förtalsdomarna kopplade till #metoo. Som nämnts tidigare ska enligt motiven en försvarlighetsbedömning göras, där en avvägning sker mellan den ena personens yttrandefrihet och den andra personens ära. När domstolen väljer att inte diskutera försvarligheten över huvud taget torde det således innebära att lagen inte tillämpas såsom lagstiftaren avsett. Detta kan liknas med ett mål⁸³ som prövades av Värmlands tingsrätt. Där gjordes inte heller någon försvarlighetsbedömning trots den tilltalades invändning om att uttalandet varit försvarligt. Enligt doktrin tillämpar domstolen i ett sådant läge lagen på ett felaktigt sätt. En försvarlighetsinvändning ska inte avfärdas utan motivering.⁸⁴

---

⁸³ Värmlands tingsrätt, dom 2017-01-09 i mål B 1576–16.

⁸⁴ Axberger (2019) s. 131.

Att domstolen trots försvarlighetsinvändning inte diskuterar försvarligheten i domskälen kan kritiseras även av andra skäl. Som jag ser det finns det två möjliga anledningar till att domstolen inte diskuterade försvarligheten i domskälen. Ett alternativ är om domstolen gjort en avvägning utan att ha med den i domskälen för att det sågs som klart att uttalandet inte varit försvarligt. Ett annat alternativ är att domstolen gått rakt på att göra en sanningsbedömning, funnit att uppgiften inte varit sann och att den tilltalade inte heller haft skälig grund för den varför ansvarsfrihetsregeln i 5 kap. 1 § andra stycket BrB inte blir tillämplig. Oavsett kan en domstol som utan motivering avfärdar en försvarlighetsinvändning anses avvika från hur bestämmelsen enligt motiven är tänkt att tillämpas. Vid försvarlighetsbedömningen ska domstolen utgå ifrån att uppgifterna är sanna. Först därefter ska en sanningsbedömning göras, endast om uttalandet anses försvarligt. Även om resultatet i slutändan hade blivit detsamma kan domstolens tillvägagångssätt kritiseras då det inte står i överensstämmelse med motiven.

6 Sammanfattande diskussion

Sammanfattningsvis kan konstateras att domstolarna har ett stort tolkningsutrymme när de ska avgöra huruvida ett uppgiftslämnande varit försvarligt eller inte. De ska med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet göra en helhetsbedömning där de väger intresset av yttrandefrihet mot intresset av att inte utsättas för kränkande uppgifter. Med det sagt kan det kritiseras och ifrågasättas om domstolarna i förtalsmål kopplade till #metoo-vågen gjort avvägningen i enlighet med de motiv som ligger bakom försvarlighetsbedömningen.

I ett av målen innehåller domskälen, trots försvarlighetsinvändning från den tilltalade, ingen avvägning över huvud taget. Detta torde ses som ett tydligt avsteg från motiven. Vidare har domstolarna bara tagit hänsyn till när i tiden uppgifterna hänför sig till om det varit till nackdel för den tilltalade.

I avvägningen ska det få betydelse om den utpekade har en offentlig ställning i samhället. I de aktuella förtalsmålen har detta däremot inte beaktats till fördel för den tilltalade. I ett fall har det till och med talat *mot* försvarlighet. Vad gäller mottagarkretsen har det inte i något fall ansetts utgöra personens förtroliga krets. Detta kan i majoriteten av fallen sägas överensstämma med motiven. Emellertid kan det diskuteras om denna krets bör kunna vidgas då mottagarna har liknande bakgrund och intressen och med hänsyn till #metoo-rörelsens uppmuntran att offentligt dela sin historia.

Inte heller syfte eller bakgrund till uttalandet har fått någon större betydelse i avvägningen. Ett syfte som enligt motiven kan föranleda försvarlighet är att förebygga skada. Domstolarna har inte i något fall vägt in detta syfte till den tilltalades fördel. Inte heller det faktum att uttalandena gjorts i samband med #metoo har beaktats i någon större utsträckning. Det kan tänkas att det skulle tala för försvarlighet att dela sin historia under denna tid när kvinnor över hela världen uppmuntrades att bryta tystnaden. I motiven framgår

dessutom att avvägningen som domstolarna gör ska ta påverkas av samhällsvärderingar och dess utveckling. Att uttalandena skedde under denna #metoo-våg, har däremot inte påverkat domstolarnas bedömningar då de oavsett syfte och bakgrund till uttalandet har argumenterat att uttalandet kunde gjorts utan att peka ut personen eller i en förtrolig krets.

Slutligen verkar domstolarna inte använda hela det tolkningsutrymme som finns att ta hänsyn till omständigheter som talar till fördel för den tilltalade. Rättstillämparen beaktar i princip bara omständigheter som talar *mot* försvarlighet i avvägningen. Försvarlighetsbedömningen uppfattas mer som ett uppräknande av omständigheter som talar mot försvarlighet än en avvägning. Eftersom avvägningen ska bestå i en helhetsbedömning är det inte säkert att det slutliga resultatet hade blivit annorlunda, men domstolarnas brist på att beakta omständigheter som är till fördel för den tilltalade bör fortfarande ifrågasättas och kritiseras. Enligt min mening bör större vikt läggas vid yttrandefriheten, för att avvägningen ska överensstämma med motiven.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Elektroniska källor

JUNO, 'Hans-Gunnar Axberger' <www.juno-nj-se.ludwig.lub.lu.se/b/experts/HAAX> (besökt 2022-05-10).

Jämställdhetsmyndigheten, 'Berättelser från #metoo-uppropen' <www.jamstalldhetsmyndigheten.se/mans-vald-mot-kvinnor/sexuella-trakasserier/berattelser-fran-metoo-uppropen/> senast uppdaterad 2021-08-09 (besökt 2022-03-29).

Offentligt tryck

Prop. 1962:10 Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till brottsbalk.

SOU 1953:14 Förslag till brottsbalk.

SOU 1972:88 - Ärekränkning

Litteratur

Axberger, Hans-Gunnar (2018), *Nätkränkningar som rättsligt och demokratiskt problem*, Institutet för juridik och internet.

Axberger, Hans-Gunnar (2019), *Yttrandefrihetsgrundlagarna: Yttrandefrihetens gränser efter 2019 års grundlagsreform*, 4 uppl., Norstedts juridik.

Bexar, Mikaela, Brottsbalk (1962:700) 5 kap. 1 §, Karnov (JUNO) (besökt 2022-04-27).

Bäcklund, Agneta, Johansson, Stefan, Trost, Hedvig, Träskman, Per Ole, Wennberg, Suzanne, Wersäll, Fredrik, Brottsbalken (1 dec. 2021, JUNO), kommentaren till 5 kap. 1 §.

Danelius, Hans (2015), *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis: en kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna*, 5 uppl., Norstedts Juridik.

Jareborg, Nils, Friberg, Sandra, Asp, Petter, Ulväng, Magnus (2015), *Brotten mot person och förmögenhetsbrotten*, 2 uppl., Iustus förlag.

Kleineman, Jan (2018), Rättsdogmatisk metod, i Nääv, Maria och Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*. Studentlitteratur AB, Lund s. 21–46.

Nilsson, Göran, Brottsbalk (1962:700) 5 kap. 1 §, Lexino 2021-01-01 (JUNO).

Wegerstad, Linnea (2019), '#metoo och de fem förtalsdomarna', i *Glänta*, nr 3-4, s. 35-41.

Rättsfallsförteckning

Högsta domstolen

NJA 1987 s. 285.

NJA 2003 s. 567.

Hovrätterna

Svea hovrätt, dom 2021-03-24 i mål nr B 8626–19.

Svea hovrätt, dom 2021-04-15 i mål nr B 12848–20.

Svea hovrätt, dom 2021-11-29 i mål nr B 260–20.

Svea hovrätt, dom 2022-03-03 i mål nr B 4674–20.

Tingsrätterna

Södertörns tingsrätt, dom 2018-02-20 i mål nr B 17160–17.

Stockholms tingsrätt, dom 2019-12-09 i mål nr B 1755–18.

Stockholms tingsrätt, dom 2022-03-17 i mål nr B 568–21.

SvJT

SvJT 1944 rf. s. 71.